

BROEDVOGELS VAN HET BEEKBERGERWOUDE IN 2016

Gerrian Tacoma

Sinds 1993 voert onze vogelwerkgroep een broedvogelinventarisatie uit in een deel van het voormalige Beekbergerwoud (Het Woud). Dit gedeelte ligt in een hoek ten westen van de A50 en ten noorden van de Woudweg.

Ontwikkelingen in het gebied

Bij de start van het broedseizoen van 2013 was er op een aantal plekken sprake van enorme kaalslag als gevolg van werkzaamheden die in het najaar van 2012 hadden plaatsgevonden. In 2016 was hier weinig meer van te zien. Struiken, vooral elzen, komen in zo'n grote dichtheid op, dat het gebied steeds moeilijker begaanbaar wordt.

De plassen in het gebied zijn vrij ondiep, waardoor ze in droge perioden regelmatig (gedeeltelijk) droog vallen. Door verlanding is het aandeel open water in het gebied de laatste jaren erg afgenomen.

Afbeelding 1 Een van de plassen in het gebied

Werkwijze BMP

Tellers waren dit jaar: Bert Peters, Gerrit de Jong, Harm Schoten, Imreël van der Sloot, Jan van Bijsterveld, Mariet Corstiaensen, Roel Bakker en Gerrian Tacoma.

Het gebied is geïnventariseerd volgens de uitgebreide territoriumkartering. Hierbij liepen twee tot vier mensen een ronde door het gebied. Zij noteerden de territoriumindicerende waarnemingen van alle vogelsoorten op een veldkaart schaal 1:4000. Territoriumindicerende waarnemingen verschillen per vogelsoort. Behalve om zingende of baltende mannetjes kan het ook gaan om paartjes, vogels met voer of nestmateriaal, nestvondsten en jonge vogels.

Er zijn acht telrondes gelopen, waarvan één keer met de start om 8.00 uur. De overige bezoeken startten een half uur voor zonsopkomst. In tabel 1 staat een overzicht van de bezoekdata en -tijden.

Tabel 1 Bezoekdata en -tijden

datum	tijd (aantal minuten)
27 maart	7.05 – 9.45 (160)
10 april	6.30 – 10.10 (220)
24 april	6.05 – 9.45 (220)
8 mei	5.30 – 9.00 (210)
22 mei	5.00 – 8.45 (225)
5 juni	8.00 – 12.05 (245)
19 juni	4.45 – 8.20 (215)
3 juli	4.45 – 7.50 (185)

De tellingen vinden bij voorkeur plaats op zondag, omdat dan de geluidsoverlast van de A50 het kleinst is. Overigens is in de loop der jaren het verkeer op de A50 zodanig toegenomen, dat er ook op zondag wel sprake is van enige hinder door het verkeerslawaaï.

Bij ieder bezoek is de looproute op een ander punt gestart om niet steeds op ongeveer hetzelfde tijdstip op dezelfde plaats te zijn.

Alle waarnemingen zijn overgezet op digitale kaarten via de website van Sovon, voor iedere soort één. Daarna zijn de waarnemingen automatisch geclusterd tot territoria. Na het clusteren hebben we alle territoria kritisch bekeken aan de hand van de criteria uit de BMP-handleiding van Sovon (Van Dijk, 2011) om eventuele invoerfouten er uit te halen.

Resultaten

Tijdens de eerste en de laatste telronde werden de tellers geplaagd door langdurige regenval. Hierdoor waren de vogels stiller dan anders en ze waren bovendien lastiger waar te nemen. Op 24 april begon de telling koud met natte sneeuw, maar al vrij snel na de start klaarde het op. Tijdens de overige bezoeken waren de omstandigheden gunstig met temperaturen variërend van 5°C bij het begin van de tweede telronde tot 22°C aan het eind van de zesde telronde.

In tabel 2 staat een overzicht van alle soorten die in de jaren 1993 tot en met 2016 zijn geteld als broedvogel. Omwille van de ruimte zijn de jaren 1993 tot en met 2000 samengevoegd tot één kolom, waarbij steeds het hoogste aantal territoria in die periode is genomen.

Tabel 2 vervolg

	max 1993																
	tm 2000	2001*	2002	2003	2004	2005	2006	2007**	2008	2009	2010	2011	2012	2013***	2014	2015	2016
vink	9	10	10	11	8	15	14	20	12	9	14	12	10	15	16	15	19
groenling	1	-	1	-	1	1	1	-	1	-	-	-	-	-	2	4	1
putter	0	-	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	1	3	3	4
goudvink	0	-	-	-	-	-	-	-	1	1	1	1	-	-	1	4	4
appelvink	0	-	-	-	-	-	1	-	-	1	-	1	1	2	-	1	1
rietgors	1	-	-	-	-	-	-	2	5	2	5	6	9	4	5	6	11
aantal soorten		23	32	36	34	33	37	44	53	52	44	49	43	45	47	51	47
aantal broedparen		176	324	297	279	324	315	343	322	320	334	345	372	356	399	436	475

n.g. = niet geteld

* = MKZ-crisis

** = eerste broedseizoen na uitbreiding en herinrichting van het gebied

*** = eerste broedseizoen na herinrichting van het gebied

watervogels

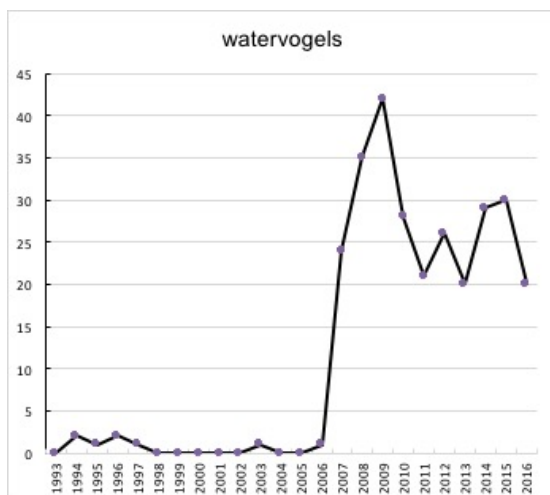
De watervogels vertoonden in de eerste jaren na de herinrichting van 2006 een sterke toename tot een maximum van 42 in 2009 (afbeelding 2). In de nieuw gegraven plassen trad echter al vrij snel verlanding op, waardoor er minder open water voor de watervogels beschikbaar was. Sinds 2010 schommelen de aantallen tussen 20 en 30 territoria. Voor het eerst sinds 2009 kon er een territorium van de ijsvogel genoteerd worden.

rietvogels

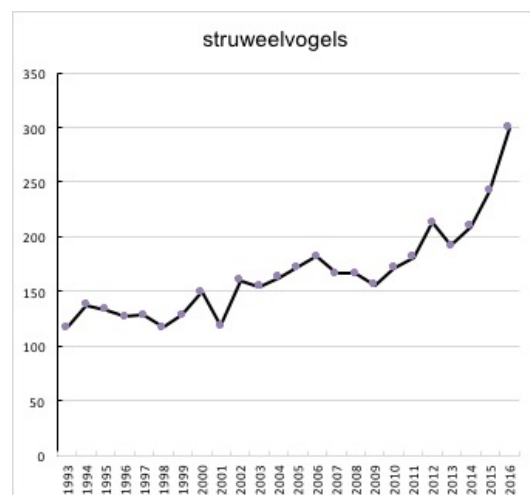
Het totale aantal territoria was gelijk aan dat van vorig jaar, maar er waren wel kleine verschuivingen. Waterhoen en kleine karekiet namen iets af, rietgors nam toe. De blauwborst ontbrak voor het derde achtereenvolgende jaar.

struweelvogels

De struweelvogels nemen al jaren toe, zoals in de afbeelding 3 te zien is. De dip in 2001 kan worden toegeschreven aan het feit dat de tellers toen vanwege de MKZ-crisis pas heel laat in het seizoen het veld in konden en dus geen volledige BMP hebben kunnen uitvoeren. In 2013 is er ook sprake van een lichte dip. Deze heeft vermoedelijk zowel met de herinrichtingsmaatregelen in het najaar van 2012 als met het koude voorjaar van 2013 te maken. In de afgelopen drie jaar was er een sterke toename, wat gezien de ontwikkeling van de vegetatie geen verrassing is. Toename zat vooral bij: winterkoning, merel, zanglijster, bosrietzanger, grasmus, zwartkop, fitis en rietgors. De tuinfluiter nam iets af.

Afbeelding 2 Aantal territoria van watervogels

Afbeelding 3 Aantal territoria van struweelvogels

bosvogels

Bij de bosvogels bleef het totale aantal territoria ongeveer gelijk. Na twee jaar van afwezigheid was de buizerd in 2016 weer aanwezig met één territorium. De spechten waren goed vertegenwoordigd met groene, grote bonte en kleine bonte specht.

soorten van de Rode Lijst

Er werden vier soorten van de Rode Lijst vastgesteld: koekoek, groene specht, spotvogel en matkop. De spotvogel was prominent aanwezig met 7 territoria. Dit was het hoogste aantal sinds de start van de tellingen.

wel waargenomen, geen territorium

Het Beekbergerwoud is niet alleen interessant voor broedvogels; diverse soorten gebruiken het gebied als tussenstop tijdens de trek en als foerageer- en slaapplek. In 2016 werden er 25 soorten waargenomen die niet als broedvogel konden worden aangemerkt.

Van 12 soorten die tijdens de telrondes werden genoteerd voldeden de waarnemingen niet aan de criteria voor het vaststellen van een territorium. Bij grote zilverreiger, blauwe reiger, ooievaar, grote lijster, boerenzwaluw en grauwe vliegenvanger betrof het zichtwaarnemingen van een individu, waar minimaal territorium- of nestindicerend gedrag vereist is. Van nijlgans, krakeend, wintertaling, sperwer, watersnip en glanskop waren er geen of onvoldoende waarnemingen binnen de datumgrenzen.

Daarnaast zijn er 13 soorten niet tijdens onze tellingen waargenomen, maar wel gemeld op Waarneming.nl. Dit waren torenvalk, boomvalk, Kievit, houtsnip, boompieper, graspieper, huiszwaluw, blauwborst, kramsvogel, goudhaan, vuurgoudhaan, sijs en huismus. Dit betrof voor een deel waarnemingen buiten het broedseizoen. Voor zover ze tijdens het broedseizoen gedaan werden, betrof het in de meeste gevallen zichtwaarnemingen van één of meer individuen waarbij er geen sprake was van territorium-indicerend gedrag.

Discussie

De meest opvallende ontwikkeling is de sterke toename van struweelvogels. De verwachting is dat deze trend de komende jaren zal doorzetten, aangezien de struwelen zich steeds verder ontwikkelen. Op sommige plekken staat de elzenopslag meer dan manshoog, zodat er al bijna sprake is van jong bos. Het is interessant om te volgen hoe de vogels met de ontwikkeling van het gebied omgaan. Mogelijk zal het Beekbergerwoud voor andere ecologische groepen, zoals watervogels, steeds minder geschikt worden.

Gebruikte literatuur

Bijlsma, R.G., 1997, Handleiding veldonderzoek roofvogels, KNNV Uitgeverij, ISBN 90 5011 96 7

Dijk, A.J. van, 2011, Handleiding Broedvogel Monitoring Project, Sovon vogelonderzoek Nederland en CBS NatuurCompendium 2003 CD-rom Milieu- en Natuurplanbureau, Centraal Bureau voor de Statistiek en Stichting Dienst Landbouwkundig Onderzoek

Rode Lijst van de Nederlandse broedvogels, 2004, Vogelbescherming Nederland, Tirion Natuur en Sovon, ISBN 90 5210 598.7